

**Ohranjanje zdravja živali in zagotavljanje varnosti hrane v ekološkem kmetijstvu (SAFO)
Skupna akcija EU QRLT – 2001 – 02541**

**PERSPEKTIVE ZA PRIHODNOST ZDRAVJA ŽIVALI V EKOLOŠKEM KMETIJSTVU:
NAJPOMEMBNEJŠE UGOTOVITVE, SKLEPI, KLJUČNA SPOROČILA IN
PRIPOROČILA MREŽE SAFO**

POVZETEK 5. DELAVNICE SAFO

1. junij 2006, Odense, Danska

Splošni namen in posebni cilji SAFO

Cilj mrežnega projekta SAFO, ki ga financira EU, je izboljšanje varnosti hrane in zdravja živali v sistemih ekološke živinoreje v sedanjih in bodočih državah članicah Evropske unije. Cilje projekta bodo partnerji dosegli s pomočjo izmenjav in aktivnega obveščanja o rezultatih raziskav in njihovih sklepih med raziskovalci, oblikovalci kmetijske politike, kmeti in širšo skupnostjo udeležencev v ekološkem kmetijstvu, vključno s potrošniki.

Pregled pete delavnice SAFO

5. in zadnje delavnice SAFO se je udeležilo 65 delegatov iz 23 držav. Delavnica je potekala v Odense na Danskem kot eno od satelitskih srečanj v povezavi s Skupno evropsko konferenco o ekološkem kmetijstvu (30.-31. maj 2006), ki se je udeležilo prek 1000 udeležencev. Program delavnice SAFO je vključeval pregled dejavnosti in sporočil iz projekta SAFO, ki je bil vmeščen v kontekst sedanje razprave o reviziji uredbe EU št. 2092/91 o ekološkem kmetijstvu, in razpravo o vlogi, ki bi jo formalno ocenjevanje zdravja in dobrobiti živali lahko igralo v certifikaciji ekološke živinoreje. Projekt SAFO je bil vključen tudi v organizacijo Teme št. 3: 'Reja živali, zdravje, dobrobit živali in kakovost hrane' na Skupni evropski konferenci o ekološkem kmetijstvu. V treh povezanih tematskih sklopih je bilo predstavljenih 65 prispevkov, ki so objavljeni na http://orgprints.org/view/projects/int_conf_joint2006.html.

1. Prvo plenarno zasedanje: Rezultati projekta SAFO in revizija uredbe EU

Poročilo o potujočih seminarjih SAFO v novih državah članicah EU in državah kandidatkah
David Younie je predstavil poročilo o petih potujočih seminarjih SAFO, ki so v letu 2005 potekali v Latviji, na Madžarskem, Češkem in Slovaškem, v Estoniji in v Romuniji. Poleg petih potujočih seminarjev je na poljskem potekala 3. delavnica SAFO, kar je poudarilo posebno pozornost, ki jo je projekt SAFO namenjal novim državam članicam. Namen potujočih seminarjev je bilo razširjanje informacij iz projekta in razprava ter identifikacija glavnih vprašanj, povezanih z zdravjem ekološko rejenih živali in z varnostjo hrane v teh državah. Ciljna publika so bili ekološki živinorejci, oblikovalci politike, predstavniki organizacij oz. teles za certifikacijo, svetovalci in veterinarji ter raziskovalci. Za vseh šest držav, v katerih so potekali potujoči seminarji, je značilno dejstvo, da je ekološka reja živali razmeroma mlad in nezrel sektor, ki pa se v zadnjih letih hitro povečuje. Na vseh šestih potujočih seminarjih je bilo kot glavna ovira za izboljšanje razmer živali na ekoloških kmetijah označeno pomanjkanje domačega trga. Posledica je pomanjkanje lokalno dostopnih potrjenih predelovalnih obratov. Vse države so poročale o omejenih svetovalnih kapacitetah za ekološke kmete, vključno z ustrezno (z vidika ekološke živinoreje) izobraženimi veterinarji. Skupno je bilo neizpolnjevanje standardov na področju urejenosti hlevov, nedostopnosti različnih ekoloških zamenjav in ekološke krme, ter problematika hkratne ekološke in konvencionalne reje živali na istem obratu oz. kmetiji.

Priporočila SAFO-ve Skupine za razvoj standardov

Albert Sundrum je predstavil priporočila projekta SAFO za nadaljnji razvoj uredbe EU o ekološkem kmetijstvu na področju reje živali. Opozoril je na visoko stopnjo različnosti v sistemih reje živali v Evropi, in na dejstvo, da je razvoj ekološke reje živali zaostajal za rastlinsko pridelavo. Zdi se, da je stanje zdravja živali v ekološkem kmetijstvu primerljivo s tistim v konvencionalni živinoreji, t.j. ni bistveno boljše. Kaže, da je razlika med posameznimi kmetijami večja od razlike med ekološkimi in konvencionalnimi sistemi reje, pri čemer je najpomembnejši vir razlik način upravljanja kmetije. Načrti preusmerjanja pogosto ne zajemajo živinorejskih obratov, obstaja pa tudi pomanjkanje usposabljanja in izobraževanja kmetov o upravljanju preprečevanja bolezni / ohranjanja zdravja na ekoloških kmetijah. Veterinarji, svetovalci in nadzorniki pogosto niso dovolj usposobljeni na področju preventive in alternativnih možnosti zdravljenja. Skupina za razvoj standardov je zato priporočila:

- da se v uredbo EU vključi močno načelo zdravja živali, ki poudarja potrebo po preventivnih ukrepih;
- v uredbo EU je treba zapisati bolj specifične smernice in pojasnila o preventivnih ukrepih;
- vsak ekološki živinorejski obrat mora pripraviti načrt ohranjanja zdravja živali (zdravstveni načrt za živali);
- v ocenjevanju živinoreje se je treba povsod osredotočiti na učinke za zdravje živali;
- certifikacijska telesa bi morala vzpostaviti sistem rednega spremljanja za podatke o zdravju živali.

Revizija uredbe EU št. 2092/91

Kim Holm Boesen iz Enote 5 Generalnega direktorata za kmetijstvo Evropske komisije je predstavil prispevek, ki opisuje ozadje revizije uredbe EU o ekološkem kmetijstvu še posebno z vidika ekološke reje živali, in nekatera ključna sporočila projekta SAFO. Opisal je, zakaj je za racionalizacijo in pojasnitev sedanje uredbe potrebna nova uredba. Obseg predlagane revizije sedaj vključuje tudi akvakulturo, ki sprva ni bila predvidena. Z namigom na priporočila SAFO-ve Skupine za razvoj standardov je opozoril, da sedanja različica revizije vsebuje zahtevo, da mora imeti osebe, ki dela z živalmi, "ustrezne kompetence in znanje", in da je "visoka stopnja dobrobiti živali" sedaj tudi neposredno eden od ciljev. Povedal je, da naj bi tehnične standarde (Aneks I do VIII) Uredbe 2092/91 nespremenjene prenesli v novo uredbo, razen tam, kjer jih je potrebno uskladiti z novejšo zakonodajo Skupnosti. V prihodnosti naj bi opravljali preglede pozitivnih seznamov (sredstev, t.j. Aneks VI) s pomočjo Strokovne skupine, kot je predvideno v Evropskem akcijskem načrtu za ekološko hrano in kmetijstvo, toda za to je potreben sprejem uredbe in raziskovalni projekt o oceni sredstev / merilih. Isti pristop bodo uporabili za nove snovi v Aneksu II. Glede ključnega sporočila projekta SAFO o potrebi za upoštevanje raznolikosti živinorejskih sistemov je še posebej poudaril element prožnosti pravil pridelave oziroma reje (16. člen), za katerega je bilo predlagano, da se vključi v spremenjeno uredbo. Vendar pa bi bilo to povezano z razjasnitvijo pristopa glede odločanja o izjemah, t.j. certifikacijska telesa v splošnem ne bi smela imeti pooblastil za odločanje o izjemah – "splošna, toda izjemna pravila" (16. člen) bi v splošnem bila pod nadzorom nacionalne pristojne oblasti (običajno države članice), in bi jih izdajali v skladu s sprejetimi smernicami Skupnosti.

2. Drugo plenarno zasedanje:

Zdravje in dobrobit živali v certifikaciji ekološkega kmetijstva, z uporabo parametrov, ki temeljijo na živalih

Uvod v to tematiko je podala Tina Leeb z avstrijske Univerze za kmetijske znanosti. Najprej je predstavila, zakaj je v certifikaciji ekološkega kmetijstva zahtevana ocena dobrobiti živali (gl. zgornje komentarje o minimalni razliki v zdravju in dobrobiti med ekološko in konvencionalno rejo živali). Nato je opisala različne načine, na katere lahko ocenjujemo dobrobit živali. En primer je z uporabo sistemov, ki temeljijo na vnosu, kot je sistem indeksa ANI/TGI ("indeks živalim ustrezne reje"), ki ocenjuje ustreznost bivalnih razmer v hlevu z uporabo parametrov, ki temeljijo na

rezultatih, vključno kvantitativnim merjenjem živali (npr. telesno stanje, kožne lezije). Drugi pa je s pomočjo kvalitativnih ocen (npr. oblikovanje terminov, ki opisujejo obnašanje in/ali občutke črede/individualne živali). Kot tretje pa je razpravljala o tem, kako dobro te različne metodologije ustrezajo zahtevam po dobrih ocenjevalnih parametrih v smislu veljavnosti, praktičnosti in zanesljivosti. Zaključila je, da je, čeprav bi morali v ocenjevalni sistem vključiti nekatere parametre, ki temeljijo na vnosih, bolj priporočljivo, da bi tak sistem lahko in bi tudi moral vsebovati predvsem parametre, ki temeljijo na rezultatih, tako kvantitativnih kot kvalitativnih.

Sledile so tri kratke predstavitve predstavnikov teles za certifikacijo ekološkega kmetijstva, ki so opisali svoje izkušnje z zdravjem živali in ocenjevanjem dobrobiti živali v procesu nadzora oziroma certifikacije.

Ian Rogerson iz Soil Association Certification (Velika Britanija) je opisal, kako so v postopek certifikacije Soil Association vpeljali Bristol Welfare Assurance Programme – BWAP (Bristolski program zagotavljanja dobrobiti živali) Bristolske univerze (trenutno obstaja le za govedo, prašiče in perutnino). Najprej so majhno skupino kontrolorjev usposobili za uporabo tega programa, toda sedaj so bili usposabljanja deležni vsi kontrolorji in tudi osebje v pisarni, elemente programa pa so vključili v vse kontrole. Sistem izvajajo skupaj z Bristolsko univerzo. Kontrolorji ocenjujejo in poročajo o posebnih parametrih, kjer se pri letnih kontrolnih obiskih pojavljajo težavna področja. BU Residency Vet ni vključen le v usposabljanje osebja, temveč tudi v spremljanje kontrolorjev na "težavne" kontrolne obiske, sodelujejo pa tudi s pisarniškim osebjem pri pregledovanju zdravstvenih načrtov ali pri pogovorih z veterinarji posameznih kmetov. Z uporabo sistema ocenjevanja bodo nadaljevali v dodatnih kontrolnih pregledih, kjer so se pojavile težave, upajo pa tudi, da bodo v prihodnosti rutinske ocene dobrobiti živali opravljali tudi na kmetijah z rejo perutnine, prašičev in goveda. Vendar pa bo treba premagati še nekaj težav, med njimi potrebo po zagotovitvi skladnosti ocenjevanja 40 kontrolorjev, dolžino trajanja kontrolnega obiska, stroške usposabljanja in nadzora ter protokol ravnanja z morebitnimi ugotovljenimi težavami na področju dobrobiti.

Matthias Link je veterinar, ki dela kot svetovalec za certifikacijsko telo Bioland v Nemčiji. Opisal je dva projekta, ki ju izvajajo na področju ocenjevanja zdravja in dobrobiti živali na ekoloških kmetijah. Prvi je projekt na zvezni ravni, v katerem sodelujejo štirje inštituti in Bioland, v katerem a) razvijajo in testirajo kontrolne obrazce za ocenjevanje zdravja in dobrobiti živali, in b) razvijajo in testirajo načrte zdravja živali. Drugi projekt je posebej Biolandov; v njem kot prvo razvijajo kratek kontrolni obrazec, ki bi ga uporabljalo certifikacijsko telo (z zahtevo za naknadno poročilo Biolandu v primeru večjih problemov z zdravjem in dobrobitjo živali), kot drugo pa pripravljajo "Priročnik za upravljanje z zdravjem" za ekološke svetovalce. To vključuje sistem "semaforja" za ocenjevanje zdravja in dobrobiti živali (zeleno = dobro, rumeno = zadostno, rdeče = prisotne so pomanjkljivosti). Ta priročnik vsebuje tudi obsežene informacije o tem, kako doseči dobro stanje zdravja in dobrobiti živali (preventivne strategije, načrtovanje hlevov, idr.) in bo tako tudi koristen pripomoček za izobraževanje kmetov.

Elita Selegovska, predstavnica SAFO iz Latvije, je kontrolorka pri Centru za certifikacijo in preverjanje (Certification & Testing Centre), enem od dveh certifikacijskih teles v Latviji. Opisala je glavne težave, povezane s certifikacijo ekološke reje živali v Latviji. To so pomanjkanje ekološke krme (ki lahko mnoge ekološke kmete privede do opustitve ekološkega kmetovanja), neizpolnjevanje standardov za hleve (vključno s privezovanjem živali, celo na pašnikih), slabo zapisovanje oziroma dokumentacija, ter pomanjkanje dostopa do izpusta za perutnino, še posebno pozimi. Pri kontrolah ekološkega kmetijstva ne izvajajo ocen zdravja in dobrobiti živali na osnovi živali, ker zakonodaja to zahteva za vse kmetije, vključno s konvencionalnimi kmetijami, to pa izvaja Državna veterinarska služba.

3. Razprava po delovnih skupinah

Vzporedno z delavnico so potekale tri razprave po delovnih skupinah.

Skupina za razvoj standardov je razpravljala o reviziji uredbe. Ta razprava je ponudila forum za številna vprašanja za pojasnitev o predlogu Evropske komisije in se je osredotočila na to, ali bi morali določene teme oziroma področja (kot je obseg, načelo preventivnega upravljanja z zdravjem, obveznost zdravstvenega načrta za živali) vključiti kot sestavni del uredbe EU, ali pa bi jih bilo bolje zakonsko urediti na ravni držav članic.

Druga skupina je razpravljala o integraciji ocenjevanja zdravja in dobrobiti živali v postopek certifikacije. Pomembno je zavedati se, da se sama uredba ne ukvarja z izvajanjem standardov, ne glede na to, kaj je vsebovano v uredbi. V praksi obstajajo velike razlike v izvajanju med certifikacijskimi telesi in znotraj njih. To pomeni, da bi, tudi če bi v uredbo vnesli zahtevo po ocenjevanju dobrobiti živali, še vedno ostajalo vprašanje izvajanja le-te. Potrebno je najti mehanizem za zmanjšanje te različnosti (kot je npr. tehnična delovna skupina certifikacijskih teles – Certification Bodies Technical Working Group / CBTWG) v Veliki Britaniji, ki se redno srečuje in razpravlja o vprašanih certifikacije. Nekateri člani druge delovne skupine so resno podvomili v potrebo po obveznem ocenjevanju dobrobiti živali (npr. prej opisani položaj v Latviji).

Tretja skupina je razpravljala o svetovanju na področju zdravja živali in kakovosti živil. Skupina se je strinjala, da v vseh državah obstaja velika potreba po izvajanju zdravstvenih načrtov za živali (čeprav se jim je zdelo tudi, da obvezni zdravstveni načrti ne bi smeli biti del uredbe), da obstaja potreba po ponudbi usposabljanja za ekološko rejo živali za svetovalce, veterinarje in kmete, da bi bilo zaželeno razviti enostaven zdravstveni načrt, ki bi ga bilo možno uporabljati v vseh državah, in da bi morali oblikovati bazo podatkov dobrih, enostavnih zdravstvenih načrtov.

4. Zaključni nagovor: Ključna sporočila projekta SAFO

Mette Vaarst, koordinatorka SAFO, je sklenila zaključno delavnico SAFO s pregledom ključnih sporočil projekta. Opozorila je na nekatere od materialnih rezultatov: pet delavnic z 81 ustnimi predstavitevami in 39 predstavitevami posterjev, ter z njimi povezani zborniki prispevkov (v angleščini), ter povzetki delavnic (v 18 jezikih) z objavljenimi prispevki v nacionalnih revijah; pet potujočih seminarjev in poročilo o njih; tri posvetovanja udeležencev in poročila o razvoju standardov ter priporočila.

V času obsežnega procesa mreženja se je izkristaliziralo več zelo konsistentnih sporočil:

- Jasno se je prikazala različnost v fizičnih in socialnih razmerah in posledično tudi sistemih reje živali. To omejuje možnosti za prenos tehnologije iz regij v regije in pomeni, da je precej težko oblikovati usklajeno uredbo.
- Izvajanje standardov ekološke živinoreje na ravni kmetij ne dosega vedno visokih idealov načel ekološkega kmetijstva. To se dogaja tako v državah z dolgo zgodovino ekološkega kmetijstva kot v tistih s kratko zgodovino.
- Glede kakovosti živil je projekt SAFO oblikoval razliko med konceptom 'kakovosti procesa' (t.j. vidikov kakovosti, ki se nanašajo na metodo reje/pridelave/proizvodnje) in 'kakovosti proizvoda' (t.j. proizvodu lastna kakovost). Čeprav je v ekološkem kmetijstvu običajna visoka kakovost procesa, pa nekateri vidiki le-tega (npr. življenje perutnine na prostem) lahko negativno vplivajo na varnost/kakovost proizvodov (npr. zaradi povečane izpostavljenosti okoljskim kontaminantom ali patogenom).
- Da bi odstranili te pomanjkljivosti, morajo ekološki kmetje močneje sprejeti vrednote ekološkega kmetijstva in si prizadevati, da bi dosegli ozaveščenost in usklajenost z

izpolnjevanjem tako neposrednih praktičnih ciljev finančne uspešnosti, kot tudi načel ekološkega kmetijstva.

- Praktično povedano, obstaja potreba po nadaljnjem izboljšanju uredbe na področju zdravja in dobrobiti živali, uvajanju zdravstvenih načrtov za živali, izboljšanju postopkov certifikacije, in še posebej po usposabljanju kmetov, svetovalcev in veterinarjev o strategijah preventive za ohranjanje zdravja živali.

Celotno poročilo o 5. delavnici SAFO bo na voljo na spletni strani SAFO, kjer se nahajajo tudi poročila o vseh prejšnjih delavnicah: www.safonetwork.org.

David Younie
18. junij 2006

Prevod: Anamarija Slabe, Inštitut za trajnostni razvoj, Slovenija